

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Vidensprædikatskomplementering

Sørensen, Marie-Louise Lind; Boye, Kasper

Published in:
Ny forskning i grammatik

DOI:
<https://doi.org/10.7146/nfg.v23i22.23495>

Published: 10/10/2015

Document Version
Final published version

[Link to publication](#)

Please cite the original version:
Sørensen, M.-L. L., & Boye, K. (2015). Vidensprædikatskomplementering. *Ny forskning i grammatik*, 22, 233-254. <https://doi.org/10.7146/nfg.v23i22.23495>

General rights

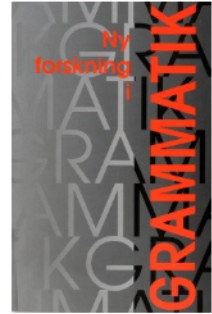
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Ny Forskning i Grammatik

Titel: Vidensprædikatskomplementering
Forfatter: Marie-Louise Lind Sørensen og Kasper Boye
Kilde: Ny Forskning i Grammatik 22, 2015, s. 233-254
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Dansk Sprognævn, 2015

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Ny Forskning i Grammatik (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Vidensprædikatskomplementering

Marie-Louise Lind Sørensen og Kasper Boye

1. Indledning

Dik & Hengeveld (1991) analyserer komplementeringskonstruktioner med **perceptionsprædikater** som dem i (1) som værende både semantisk **relaterede** og semantisk **distinkte**.

- (1a) I saw that he played the piano.
- (1b) I saw him play the piano.
- (1c) I saw him.

De er relaterede, for så vidt som alle udtrykker perception. De er distinkte, for så vidt som de udtrykker forskellige slags perceptioner. Ifølge Dik & Hengevelds analyse udtrykker (1a) en "mental perception" af en proposition, mens (1b) udtrykker en direkte perception af et sagforhold, og (1c) direkte perception af et individ (se også Boye 2010).

Komplementeringskonstruktioner med **vidensprædikater** udviser et parallelt mønster.

- (2a) I know that he played the piano.
- (2b) I know how to play the piano.
- (2c) I know him.

Alligevel analyseres de ikke parallelt med perceptionsprædikatskonstruktionerne. Enten ses de som ikke blot semantisk **relaterede**, men endda **overlappende**, som hos Stanley (2011), hvor der argumenteres for, at (2b) semantisk svarer til (2a), eller de ses som fuldstændigt **distinkte**, som hos fx Cristofaro (2003: 114) og Noonan (2007: 129), hvor kun konstruktioner som (2a) anses for at involvere vidensprædikater.

I denne artikel argumenteres der på tværsproglig baggrund for, at vidensprædikatskonstruktioner bør analyseres parallelt med perceptionsprædikatskonstruktioner som semantisk både **relaterede** og **distinkte**. På den ene side argumenteres der således for, at de forskellige typer viden, der udtrykkes i (2), udgør et sammenhængende vidensdomæne. På den anden side argumenteres der for en sondring mellem tre typer af viden:

- Viden om proposition som i (2a).
- Viden om sagforhold som i (2b).
- Viden om individ som i (2c).

Med dette ærinde kan artiklen ses som et forsøg på at understøtte Ryles (1949) analyse af viden på sprogvidenskabeligt grundlag. Ryle argumenterede netop for en sondring mellem propositionel og ikke-propositionel viden.

I litteraturen om vidensprædikatskonstruktioner og i referencegrammatikkers behandlinger af konstruktionerne fokuseres der i reglen på konstruktioner som (2a) og (2b) med prædikationelle komplementer. Nærværende artikel må derfor nødvendigvis have samme fokus. Konstruktioner som (2a) med NP-komplement inddrages, men kun i begrænset omfang, og der ses bort fra det forhold, at NP'er ud over at betegne individer kan betegne propositioner og sagforhold, jf. sætninger som *I know a lot of things*. Til gengæld inddrages ikke blot statiske vidensprædikater svarende til engelsk *know*, men også dynamiske prædikater svarende til *remember* og *forget*.

Artiklen er opbygget som følger: Afsnit 2 introducerer kort begreberne proposition, sagforhold og individ og præciserer karakteristikken af de tre videns typer, som der sondres imellem. Afsnit 3 præsenterer det empiriske grundlag for artiklen. Afsnit 4 argumenterer for, at der på tværsprogligt grundlag må skelnes mellem de ovenfor nævnte tre typer af viden. Afsnit 5 argumenterer vha. semantisk kortlægning for, at de tre typer af viden er systematisk relaterede og således alle tæller som netop typer af viden. Afsnit 6 argumenterer for, at den semantiske prædikatssondring mellem typer af viden faktisk (dvs. ikke kun terminologisk) kan kobles til den semantiske komplementsondring mellem typer af indhold, der kan gøres til genstand for viden. Afsnit 7 behandler det problem, at prædikater, der udtrykker viden om sagforhold, ikke altid tager et sagforholdskomplement. Endelig er afsnit 8 en kort opsummering af artiklens væsentligste pointer.

2. Propositioner, sagforhold og individer

Ved individer forstås i nærværende artikel grundlæggende det samme, som Lyons (1977) forstår ved "first-order entities", og ved propositioner og sagforhold forstås grundlæggende det samme, som Lyons forstår ved hhv. "third-" og "second-order entities", og som Svenonius (1994) og Loux (1998) forstår ved hhv. "propositions" og "states of affairs" (se Boye 2010, 2012, 2013 for flere referencer).

Alle tre termer betegner en type af betydningsenheder, og alle er traditionelt forbundet med en denotationel tilgang til betydning. De fleste (herunder Lyons, Svenonius og Loux) forstår således propositioner som (denoterbare) entiteter med sandhedsværdi, sagforhold som entiteter, der kan forekomme eller finde sted, og individer som entiteter, der kan tilskrives egenskaber i såkaldte førsteordensprog.

En alternativ, funktional-kognitiv forståelse af de tre typer betydningsenheder, som er fuldt forenelig med argumentationen i denne artikel, er udviklet i Boye 2012. Her forstås de tre typer betydningsenheder som sproglige instruktioner om eller tilskyndelser til at vække særlige konceptuelle repræsentationer: Propositioner vækker langackerske processer, der er konstrueret som refererende, dvs. de er informationer om tilstande og hændelser i verden. Sagforhold vækker derimod langackerske processer, der ikke er konstrueret som refererende, dvs. de er blotte beskrivelser af tilstande og hændelser, og gør i modsætning til propositioner ikke noget krav på, at der i verden eksisterer tilstande og hændelser, som modsvarer beskrivelserne. Mens både propositioner og sagforhold vækker processer, vækker individer langackerske ting (se fx Langacker 1987 om forskellen på ting og processer).

På denne baggrund kan karakteristikken af videnstyper fra afsnit 1 gøres mere præcis:

- Viden om proposition som i (2a) er viden om, at et stykke information om verden er sandt.
- Viden om sagforhold som i (2b) er viden om, hvordan man udfører en handling.
- Viden om individ som i (2c) er kendskab til nogen eller noget.

3. Data

Artiklen er baseret på data fra et genetisk stratificeret sample på 100 sprog. De 100 sprog er anført med slægtskabsforhold i tabel 1.

Tabel 1: De 100 sprog i samplet og deres slægtskabsforhold

Sprogæt	Sprog	Relevant materiale
Afro-Asiatic	Berber	Ja
Andoke	Andoke	
Araucanian	Mapudungun	Ja
Austro-Asiatic	Vietnamese	Ja
Bangime	Bangime	Ja
Border	Imonda	Ja
Bosavi	Kaluli	
Bulaka River	Yelmek	
Cacua-Nukak	Cacua	
Candoshi	Candoshi	
Cariban	Hixkaryana	Ja
Chapacura-Wanham	Wari'	Ja
Choco		
Cholon	Cholón	
Chukotko-Kamchatkan	Itelmen	
Cofán	Cofán	
Comecrudan	Comecrudo	
Cuitlatec	Cuitlatec	
Dravidian	Malayalam	Ja
East Bird's Head	Meyah	
East Bougainville	Motuna	
East Strickland	Nomad	
Gapun	Taiap	
Hadza	Hadza	
Harakmbet	Amarakaeri	
Huavean	Huave	
Iroquoian	Tuscarora	
Jirajaran	Ayomán	
Kadugli	Kadugli	
Kalapuyan	Kalapuya	

Karankawa	Karankawa	
Karok	Karok	Ja
Kayagar	Tamagario	
Kunza	Atacameño	
Kuot	Kuot	Ja
Kusunda	Kusunda	Ja
Kutenai	Kutenai	
Kwaza	Kwazá	Ja
Kwerba	Kwerba	
Kwomtari-Baibai	Kwomtari	Ja
Lakes Plain		
Leko	Leko	
Lower Sepik-Ramu	Yimas	Ja
Máku	Máku	
Mayan	Jakaltek	Ja
Mombum	Mombum	
Morwap	Elseng	
Mosetenan	Mosetén	Ja
Movima	Movima	Ja
Nahali	Nahali	
Nakh-Daghestanian	Hunzib	Ja
Nambikuaran	Nambikuára	Ja
Niger-Congo	Koromfe	Ja
Nilo-Saharan	Lango	Ja
Nimboran	Nimboran	Ja
Oksapmin	Oksapmin	Ja
Oregon Coast	Alsea	
Paézan	Paéz	
Puinave	Puinave	
Quechuan	Huallaga Quechua	Ja
Salishan		
Sentani	Sentani	
Sepik	Ambulas	Ja
Sino-Tibetan	Qiang	Ja
Siouan	Crow	Ja
Skou	Skou	Ja
Solomons East Papuan	Lavukaleve	Ja

Sulung	Sulung	
Tacame	Esmeraldeño	
Tacanan	Cavineña	Ja
Takelma	Takelma	Ja
Teberan-Pawaian	Pawaian	
Ticuna	Ticuna	
Timor-Alor-Pantar	Abui	Ja
Tol	Tol	
Torricelli	Kamasau	
Totonacan	Totonac (Misantla)	Ja
Trans-New Guinea	Amele	Ja
Tucanoan		
Tupian	Tapieté	Ja
Uralic	Finnish	Ja
Urarina	Urarina	Ja
Uru-Chipaya		
Uto-Aztecan	Yaqui	Ja
Wakashan	Nuuchahnulth	Ja
Waorani	Waorani	
Wappo-Yukian	Yuki	
Washo	Washo	
West Bomberai		
West Bougainville		
West Papuan	Hatam	Ja
Yale	Nagatman	
Yámana	Yahgan	Ja
Yanomam	Shiriana	Ja
Yareban	Yareba	
Yeniseian	Ket	
Yuchi	Yuchi	Ja
Yuracare	Yuracare	Ja
Zamucoan	Ayoreo	Ja
Zuni	Zuni	

Som det fremgår af tabellen, er hver af de inddragne sprogætter repræsenteret ved et og kun et sprog i samplet. Som det ligeledes fremgår, blev relevante data fundet i 46 af de repræsenterede sprog. Når der ikke blev fundet relevante data i yderligere sprog, skyldes det mangler i de referencegrammatikker, der leverede data. Langt fra alle sprog er beskrevet i et omfang, der inddrager komplementeringsmønstre, og selv hvor der findes oplysninger om komplementeringsmønstre, er detaljeringsgraden ikke altid høj nok til, at der kan uddrages oplysninger af relevans for nærværende artikel.

4. Tre typer viden

Der er to tværsproglige argumenter for at sondre mellem de ovenfor nævnte tre videns typer. Det ene argument er, at distinkte videns typer kan være forbundet med distinkte vidensprædikatskomplemente. Det er tilfældet i engelsk, som eksemplificeret i (2), og i mange af de sprog, vi har data fra, og det er så ubetvivlelig en observation, at vi ikke vil bruge mere plads på den her.

Det andet argument er, at distinkte videns typer kan være kodet i distinkte vidensprædikater. Det dokumenterer vi i det følgende, idet vi kun inddrager statistiske vidensprædikater ('vide') og altså ser bort fra dynamiske ('huske', 'glemme').

I vores materiale lader mindst 5 sprog til at have et distinkt statistisk prædikat ('vide') for **viden om proposition**: kwazá, urarina, qiang, nuuchahnulth, huallaga-quechua. I urarina lader det fx til, at prædikatet *kwituku* kun anvendes som udtryk for viden om proposition (3a). For viden om sagforhold anvendes prædikatet *jna* (3b).

Urarina (Olawsky 2006: 770; 760)

- (3a) [na-i ɲoaelɬ ɲaara rela-~~ɬ~~ɬ-a=lɬ=ne]
 say-PTCP earlier 2PL teach-PL-3/D=REM=SUBORD
kwituku-i-tɬe
 know-2-PL
 'You know that they taught you earlier, saying so'.

- (3b) [ukwana ha-ĩ, arusu tem~~t~~-ĩ, naaohwa-na]
 field make-PTCP rice plant-PTCP ENUM-INF
ija-tr-eni-a
 know-PL-NEG-3/A
 ‘They do not know how to make fields, and how to plant rice’.

Mindst 7 sprog i vores materiale lader til at have et distinkt statisk vidensprædikat for **viden om sagforhold**: finsk, kwazá, urarina, kusunda, qiang, nuuchahnulth, Huallaga-quechua. I kwazá er det relevante prædikat *are'ta*. Det anvendes som udtryk for viden om sagforhold i (4b), mens prædikatet *ũce'nãi* (4a) udtrykker viden om proposition.

Kwazá (van der Voort 2004: 118; 249)

- (4a) **ũce'nãi**-da-ki [jere'xwa 'tsje-ki kuraku'ra-wã]
 know-1SG-DECL jaguar close-DECL chicken-ANIM.O
 ‘I know that the jaguar killed the chicken’.
- (4b) mama ñē-day-ñ ãi [**are'ta**-da-ki]
 sing-1SG-NMLZ know-1SG-DECL
 ‘I know how to sing’.

Distinkte prædikater for **viden om individ** er velkendte fra germanske sprog som tysk (*kennen* vs. *wissen*) og dansk (*kende* vs. *vide*), men findes ikke i engelsk. I vores materiale har mindst 4 sprog et distinkt statisk prædikat for viden om individ: finsk, tapieté, kusunda, qiang. I tapieté er der tale om prædikatet *kwa* (5b). Det kontrasterer med prædikatet *katu*, der udtrykker viden om sagforhold (5a).

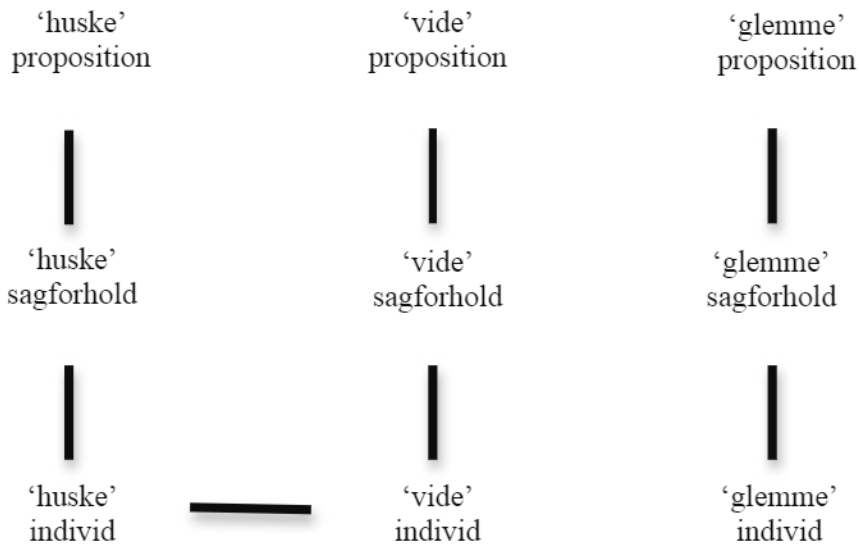
Tapieté (González 2005: 234, 232)

- (5a) **katı** ko ta ĩpe **katu** [mba'ápo-wa]
 but this woman know work-NMLZ
 ‘but this woman knows how to work’.
- (5b) ai-**kwa** hé sanya ĩ křıpoti ñomi shı-hewi-a
 I.know 3.PRO.O child money steal I-POST-NMLZ
 ‘I know the boy who stole the money from me’.

Eksistensen af distinkte prædikater for distinkte videnstyper er et argument for at sondre mellem videnstyperne, uanset om der i et givet sprog ved siden af de distinkte prædikater findes prædikater, der dækker to eller alle tre videnstyper.

5. Et semantisk kort over vidensprædikater

Argumentet for at anse alle tre typer af viden for at være viden er, at de tre typer er relaterede på en forudsigelig og systematisk måde, som det fremgår af et semantisk kort over vidensprædikater (figur 1).

Figur 1: Et semantisk kort over vidensprædikater

Det semantiske kort over vidensprædikater generaliserer over både statiske vidensprædikater ('vide') og to slags dynamiske ('huske', 'glemme'), og det omfatter alle tre typer viden. Det består således af 9 indholdssubstansregioner ('huske' proposition, 'huske' sagforhold osv.) og en række forbindelseslinjer imellem disse. Forbindelseslinjerne er etableret i overensstemmelse med principperne for semantisk kortlægning (se Boye 2012: 126-128 og referencerne der): En forbindelseslinje mellem to indholdssubstansregioner kan etableres, dersom der i mindst et sprog findes et tegn, der synkront indholdsmæssigt dækker begge regioner eller diakront indholdsmæssigt har bevæget sig fra det ene til det andet.

Forbindselslinjerne mellem **viden om proposition** og **viden om sagforhold** er baseret på eksistensen af prædikater, der er polyfunktionelle og omfatter både viden om proposition og viden om sagforhold, og/eller bevæger sig diakront fra en type af viden til en anden. For ‘vide’ har vi fundet sådanne prædikater i mindst 5 sprog: malayalam, vietnamesisk, jakaltek, hatam, mapudungun, for ‘huske’ i mindst 4 sprog: finsk, kwazá, lango, yimas, og for ‘glemme’ i mindst 2 sprog: urarina, yimas. Et eksempel på en prædikatform, der udviser den omtalte polyfunktionalitet, er jakaltek *wohtaj*. I (6a) udtrykker det viden om proposition, i (6b) viden om sagforhold.

Jakaltek (Craig 1977: 235; 241)

(6a) **wohtaj** [tato ay tzet ch'alaxoj jet bay chon toj tu]
I.know COMP is what is.given to.us where we go that
'I know that they will give us something where we are going'

(6b) **wohtaj** [hin watx'en kap camixe]
I.know I make CLF/DET shirt
'I know how to make shirts.'

Et tilsvarende prædikatum uden for vores materiale er engelsk *know* som i *I know how to play the piano* og *I know that she plays the piano*.

Forbindselslinjerne mellem **viden om sagforhold** og **viden om individ** er baseret på eksistensen af prædikater, der er polyfunktionelle og omfatter både viden om individ og viden om sagforhold, og/eller bevæger sig diakront fra en type af viden til en anden. For ‘vide’ har vi fundet sådanne prædikater i mindst 4 sprog: mosetén, malayalam, movima, hatam. For ‘glemme’ har vi fundet sådanne prædikater i mindst 3 sprog: skou, yuracare, yimas. Et eksempel på et prædikatum, der udviser den omtalte polyfunktionalitet er mosetén *chhiü*.

Mosetén (Sakel 2004: 269; 415)

(7a) tsin **chhiü** [chhi-'b-a-ki]
1PL know.VI.MASC.S shoot-ITER-shoot-VI-APASS.MASC.S
'We know how to shoot'

- (7b) *yäc nāsh chhii-yä-ksi-ʼ*
 1SG FOC know-VY-3PL.O-FEM.S
sōniʼ-in yo-dyuʼ-tyiʼ nʼäijʼtye-ʼ Maria.
 man-PL REL-NEC-L.MASC see-VD-3FEM.O Maria
 ‘I know the men who have seen Maria.’

Igen kan engelsk *know* tjene som eksempel på et tilsvarende prædikat uden for vores materiale, jf. *I know him* og *I know how to play the piano*.

Der er også en forbindelseslinje mellem ‘huske’ og ‘vide’ individ. Den vil vi forbigå i tavshed, eftersom den er irrelevant for den systematik, vi er ude efter her.

Systematikken består i fire forhold: 1) Viden om proposition er direkte forbundet med viden om sagforhold. 2) Viden om sagforhold er direkte forbundet med viden om individ. 3) Hver af de 9 indholdssubstansregioner er forbundet med mindst én anden region. 4) Viden om proposition er ikke direkte forbundet med viden om individ. Det sidste forhold kræver en bemærkning. Dansk *vide* kan anvendes både om viden om proposition (8a) og om viden om individ (8b).

(8a) Jeg ved, at der findes en have så skøn.

(8b) Jeg ved en lærkerede.

Det kunne altså umiddelbart se ud, som om dansk *vide* – i modstrid med kortet i figur 1 – understøtter en direkte forbindelseslinje mellem viden om proposition og viden om individ. Ved nærmere eftersyn er det imidlertid ikke tilfældet. Dels er anvendelsen i (8b) arkaisk, dels kan *vide* ligeledes anvendes om viden om sagforhold som i (9a) og – ligeledes arkaiske – (9b).

(9a) ... jeg ved, hvordan man afslutter angrebene (fyens.dk, 15.8.2014)

(9b) ... Kalle vidste at gøre sig forståelig på mange sprog. (Korpus DK)

Det er desuden en kendt kilde til fejl i semantisk kortlægning, at betydninger (fx viden om sagforhold), der er forbundet med to adskilte betydninger (viden om proposition og viden om individ), kan forsvinde diakront, således at det for en rent synkron betragtning ser ud, som om de adskilte betydninger er

forbundne (van der Auwera 2008). Vi har ikke fundet nogen prædikater, der understøtter en forbindelseslinje mellem viden om proposition og viden om individ.

Den omtalte systematik afspejler Dansk Funktionel Lingvistik's lagdelte indholdsstruktur (fx Harder 2005: 105-106), hvor sagforholdslaget er indskudt imellem det propositionelle lag og laget af prædikationelle argumenter. Hvad vigtigere er i nærværende sammenhæng, understøtter systematikken og især det tredje af de fire ovenfor nævnte forhold den opfattelse, at alle videnstyper tilhører et og samme overordnede vidensdomæne – alle videnstyper er typer af netop viden.

6. Koblingen mellem prædikatsondringen og komplementsondringen

I afsnit 4 blev der argumenteret for, at der skal skelnes mellem tre typer af viden, der kan udtrykkes af vidensprædikater. Disse typer blev benævnt 'viden om proposition', 'viden om sagforhold' og 'viden om individ' med henvisning til den semantiske sondring mellem komplementer til vidensprædikater. Dette afsnit argumenterer for, at denne kobling mellem prædikatssemantik og komplementsemantik er andet og mere end terminologisk. Dvs. der argumenteres for, at de tre videnstyper faktisk er koblet til hver sin semantiske komplementtype. Argumentationen omfatter alene viden om proposition og viden om sagforhold. Den er ikke dybdegående, men holder sig til at eksemplificere eksplicitte argumenter for, at:

- 'viden om proposition'-betydningen af vidensprædikater er forbundet med propositionelle komplementer.
- 'viden om sagforhold'-betydningen af vidensprædikater er forbundet med sagforholdskomplementer.

I forlængelse af argumentationen for den foreslåede kobling argumenteres der imod en analyse fremsat af Stanley (fx 2011), ifølge hvilken der ikke sondres semantisk mellem vidensprædikatskomplementtyper.

Argument 1: Derangering og balancering

Det første argument har at gøre med sondringen mellem derangering (*deranking*) og balancering (*balancing*) (Stassen 1985). Balancerede ledsætninger er sætning-

ger, der har nogenlunde det samme morfosyntaktiske udstyr som deklarative helsætninger i samme sprog. Derangede ledsætninger er sætninger, hvis morfosyntaktiske udstyr afviger fra helsætningers i samme sprog.

Argumentet hviler på en tværsproglig sammenhæng mellem 1) kontrasten mellem derangede og balancerede komplementter og 2) kontrasten mellem sagforholdskomplementter og propositionelle komplementter, som er dokumenteret i Cristofaro (2003: 122). Sammenhængen er den, at der er en tendens til, at derangering af propositionelle komplementter, unidirektionelt implicerer derangering af sagforholdskomplementter. Propositionelle komplementter er med andre ord mere tilbøjelige til at være balancerede end sagforholdskomplementter (se også Boye 2013 for argumenter for, at danske ikke-imperativiske helsætninger er propositionelle).

I vores materiale har vi fundet en tendens til, at derangering af komplementtyper, der bruges med prædikater, der udtrykker viden om proposition, unidirektionelt implicerer derangering af komplementtyper, der bruges med prædikater, der udtrykker viden om sagforhold. Engelsk følger denne tendens.

(10a) I know [that he did it]. **Balanceret** propositionelt komplement

(10b) I know [how to do it]. **Derangeret** sagforholdskomplement

Dette fund falder ind under Cristofaros tendens, for så vidt som prædikater, der udtrykker viden om proposition, tager propositionelle komplementter, og for så vidt som prædikater, der udtrykker viden om sagforhold, tager sagforholdskomplementter. I så henseende er fundet et argument for, at prædikatsondringen mellem videnstyper er koblet til komplementsondringen mellem proposition og sagforhold.

Argument 2: Samme komplementsondring ved vidensprædikater og perceptionsprædikater

Det andet argument hviler på Dik & Hengevelds (1991) og Boyes (2010) analyse af perceptionsprædikatskomplementtering, ifølge hvilken prædikatsbetydningen 'mental perception' er koblet til propositionelle komplementter, mens prædikatsbetydningen 'direkte perception' er koblet til sagforholdskomplementter (eller individkomplementter). Argumentet er, at nogle sprog anvender samme komplementtype ved viden om proposition som ved mental perception og/eller

samme komplementtype ved viden om sagforhold som ved direkte perception. Et eksempel er lettisk, hvor *ka*-komplementer lader til at være propositionelle (11a,b), mens *kā*-komplementer lader til at udtrykke sagforhold (12a,b).

Lettisk (Axel Holvoet og Nicole Nau, personlig korrespondance)

(11a) Viņš zināja, [ka viņa spēlē klavieres].
 he know.PST.3 that she play.PRS.3 piano.ACC[PL]
 'He knew that she played the piano'.

(11b) Viņš redzēja, [ka viņa spēlē klavieres].
 he see.PST.3 that she play.PRS.3 piano.ACC[PL]
 'He saw that she played the piano'.

(12a) Viņš zināja, [kā spēlēt klavieres].
 he know.PST.3 COMP play.INF piano.ACC[PL]
 'He knew how to play the piano'.

(12b) *Viņš redzēja, [kā viņa spēlē klavieres].*
 he see.PST.3 COMP she play.PRS.3 piano.ACC[PL]
 'He saw how she played the piano.'

For så vidt som perceptionsprædikatssondringen er knyttet til en komplementsondring mellem proposition og sagforhold, må vidensprædikatssondringen også være det.

Argument 3: Muligheden for epistemisk modifikation

Det tredje argument for den foreslåede kobling mellem vidensprædikatsbetydninger og komplementbetydninger hviler på muligheden for epistemisk modifikation som kriterium for propositionel status (fx Boye 2012). Argumentet er, at det lader til, at kun komplementer til prædikater, der udtrykker viden om proposition (13a i modsætning til 13b), kan modificeres epistemisk (kun viden om proposition er således epistemisk viden).

(13a) I know [that he **probably** did it].

(13b) ?I know [how to **probably** do it].

Lettisk (Axel Holvoet, personlig korrespondance)

(14a) Viņš zināja,
 he know:PST.3
[ka, visticamāk, viņa spēlēja klavieres].
 that probably she play:PRS.3 piano.ACC[PL]
 ‘He knew that she probably played the piano’.

(14b) ?Viņš zināja,
 he know:PST.3
[kā, visticamāk, spēlēt klavieres].
 COMP probably play:INF piano.ACC[PL]
 Intended reading: ‘He knew how to probably play the piano’.

Stanleys analyse

Filosoffen Stanley har i en række publikationer (fx Stanley & Williamson 2001, Stanley 2011) argumenteret for, at der ikke skal skelnes mellem forskellige vidensstyper, men at al viden er propositionel. Ifølge Stanley udtrykker vidensprædikater viden om proposition ikke blot i (2a), *I know that he played the piano* (og denne sætnings oversættelsesækvivalenter i andre sprog), men også i (2b), *I know how to play the piano* (og denne sætnings oversættelsesækvivalenter i andre sprog).

I det følgende underminerer vi først to af Stanleys centrale argumenter, hvorefter vi med afsæt i vores data påpeger et empirisk problem i hans analyse.

Det ene af Stanleys centrale argumenter er, at i konstruktioner som (2b), *I know how to play the piano*, er *how* et interrogativt element, og interrogativer er propositionelle. Dette mener vi ikke nødvendigvis er tilfældet. *How* kan meget vel være grammatikaliseret til en hovedløs relativsætningskonjunktion eller – mere oplagt – en komplementsætningskonjunktion. Dertil kommer, at det ikke er klart, at interrogativt *how* altid kræver en proposition. Polære spørgsmål er klart propositionelle (Boye 2012), men *how*-spørgsmål er ikke polære.

Det andet af Stanleys centrale argumenter er, at engelske *that*-komplementer og *how*-komplementer har identisk konstituentstruktur og derfor identisk semantik. Her overser Stanley det forhold, at der er mere at sige om semantik (konventionel betydning) end konstituentstruktur.

Det empiriske problem i Stanleys analyse opstår, fordi hans argumentation hviler på *how*. For sprog, hvis oversættelsesækvivalenter til engelske *how*-komplement er ikke involverer et 'hvordan'-element, antager Stanley en skjult semantik magen til engelske *how*-komplement. I lyset af vores data er dette imidlertid højst problematisk. Langt de fleste sprog i vores undersøgelser har intet 'hvordan'-element.

7. 'Hvordan'-komplement

Der er et problem for den foreslåede analyse af vidensprædikatskomplementering: Vidensprædikater, der udtrykker viden om sagforhold, kan i nogle sprog forekomme med et komplement, der lader til at være propositionelt. Det er fx tilfældet i dansk. I (9a), ... *jeg ved, hvordan man afslutter angrebene*, indeholder komplementet en indikativ, og indikativer er som udgangspunkt klart propositionelle (Boye 2013, jf. Harder 1996: 236 om tempus og propositionel status).

Problemet lader sig løse på den betingelse, at der antages en funktionel-kognitiv analyse af propositioner og sagforhold, ifølge hvilken 1) de er forskellige konstruktioner (*construals*) af samme koncept, og 2) propositioner altid involverer sagforhold (se afsnit 2 og referencerne der). Med denne antagelse kan man finde nøglen til løsningen af problemet i det forhold, at 'hvordan' relaterer sig til måde og således til tilstande, handlinger og begivenheder – dvs. til sagforhold – og ikke til propositioner. Det er således helt oplagt, at 'hvordan' kan bruges til at profilere sagforholdet i en proposition: **'Hvordan' er en proposition til sagforhold-converter (PSC).**

Et selvstændigt argument for at identificere en PSC-funktion af 'hvordan'-elementer er, at denne funktion har en central placering i et diakront scenarie, der også indfanger andre 'hvordan'-funktioner.

Scenariets udgangspunkt er anvendelsen af 'hvordan' i egentlig mådeskomplementering: I (15) er der tale om mådeskomplementering. *Hvordan* er det centrale – i Boye & Harders (2012) terminologi: det diskursivt primære – element i komplementsætningen, helt analogt med den centrale status af *hvem, hvad, hvor* i sætninger som *Jeg ved, hvem/hvad/hvor det er*. Den ledsagende indikative sætning udtrykker en proposition, der specificerer, hvad den måde, der vides noget om, har at gøre med.

Trin 1. Mådeskomplementering: 'hvordan' + proposition

(15) Jeg ved [**hvordan** hun narrer ham].

Første mulige udvikling er en prominensforskydning i Boye & Harders (2007, 2012) forstand: Opmærksomheden forskydes fra *hvordan* til den ledsagende propositionelle sætning. Den propositionelle sætning bliver hovedsagen (diskursivt primær), men *hvordan* bidrager som diskursivt sekundært PSC ved at profilere sagforholdet i propositionen (jf. ovenfor). Denne profilering forklarer det element af levendegørelse, der er i komplementet i (16): Der er klart ikke tale om at jeg'et så måden, hvorpå de blev ved med at slå hinanden ihjel. Jeg'et så, **at** de blev ved med at slå hinanden ihjel, og *hvordan* bruges som PSC til at levendegøre beskrivelsen ved at profilere handlingselementet (sagforholdet) i propositionen.

> PROMINENSFORSKYDNING (jf. Boye & Harder 2012)

Trin 2. Propositionskomplementering med fokus på sagforhold: PSC + proposition

(16) Jeg så [hvordan **de blev ved med at slå hinanden ihjel**].

I trin 2 er *hvordan* altså en diskursivt sekundær PSC. I Boye & Harders (2012) teori om grammatikalisering er diskursivt sekundære elementer udgangspunktet for elementgrammatikalisering. Elementgrammatikaliseringen består i, at et element kodes (konventionaliseres) med diskursivt sekundær status.

Grammatikaliseringen af en PSC kan gå to veje, der fører til hver sin komplementsætningskonjunktion (COMP). I det ene tilfælde ledsages grammatikaliseringen af en fortsat formindskelse af PSC'ens diskursprominens. PSC'en er allerede i trin 2 diskursivt sekundær. Men i trin 3a mister den tilmed sin sagforholdsprofilerende PSC-funktion og bliver alene en markør af propositionelle komplement. I det andet tilfælde bevarer PSC'en sin sagforholdsprofilerende funktion og bliver i trin 3b til en markør af sagforholdskomplement.

> GRAMMATIKALISERING TIL KOMPLEMENTSÆTNINGSKONJUNKTION (jf. Boye & Harder 2012)

Trin 3a. Propositionskomplementering: COMP + proposition.

Eksempler på trin 3a er baskisk *-ela* (mådesaffiks > 'that'), romani *ɣ*; syryjensk *kyd'zi* (Kehayov & Boye, under udgivelse).

Trin 3b. Sagforholdskomplementering: COMP + sagforhold

Eksempler på trin 3b er lettisk *kā*; litauisk *kaip* (i perceptionsprædikatskomplementering).

Denne redegørelse for 'hvordan'-komplementering indebærer i analogi med Boyes (2013) redegørelse for danske helsætninger, at propositionelle konstruktioner, i kraft af at propositioner altid involverer sagforhold, kan anvendes til at udtrykke sagforhold. Nogle gange er det tilmed den eneste mulighed. Dansk har ikke som engelsk komplementtypen 'hvordan' + (sagforholds)infinitiv, men kun typen 'hvordan' + (propositions)indikativ.

(17a) ... jeg ved, hvordan man afslutter angrebene. (= 9a)

(17b) *Jeg ved hvordan at afslutte angrebene.

8. Opsummering

Artiklens hovedpointer er følgende:

1. Vidensprædikatskonstruktioner er semantisk både **relaterede** og **distinkte**.
2. Der kan på tværsprogligt grundlag sondres mellem tre typer af viden:
 - Viden om individer
 - Viden om sagforhold
 - Viden om propositioner
3. Der er følgende argumenter for sondringen:
 - Forskelle på vidensstyper kan kodes i prædikatsdistinktioner.
 - Forskelle på vidensstyper kan kodes i komplementdistinktioner.
3. Der er følgende argument for relationen:
 - På et semantisk kort udgør de forskellige vidensstyper et kontinuum.
4. Viden om sagforhold kan undertiden – og af gode grunde – udtrykkes i en konstruktion med propositionelt komplement.

Liste over forkortelser anvendt i glosseringerne

- 1 = 1. person
- 2 = 2. person
- 3 = 3. person
- /A = "person inflection type A"
- /D = "person inflection type D"
- ACC = akkusativ
- ANIM = animat objekt
- APASS = antipassiv
- COMP = complementizer
- CLF = klassifikator
- DECL = deklarativ
- DET = determinativ
- ENUM = enumerativt verbum
- FEM = femininum
- FOC = fokuspærke
- INF = infinitiv/samme subjekt-komplement
- ITER = iterativ
- L = linker
- MASC = masculinum
- NEC = ndvendighed
- NEG = ngtelse
- NMLZ = nominalizer
- NOM = nominativ
- O = objekt
- PL = pluralis
- POST = postposition
- PST = prteritum
- PRS = prsens
- PTCP = participium
- PRO = pronomen
- REL = relativizer
- REM = fjern tempus (prteritum eller futurum)
- S = subjekt
- SG = singularis
- SUBORD = underordnet
- VD = verbal stammemarkr
- VI = verbal stammemarkr
- VY = verbal stammemarkr

Henvisninger

- Boye, K. (2010). Reference and clausal perception-verb complements, *Linguistics* 48/2, 391-430.
- Boye, K. (2012). *Epistemic meaning. A crosslinguistic and functional-cognitive study*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Boye, K. (2013). Sagforhold, Propositioner og den danske indikativ, *Ny Forskning i Grammatik* 20, 31-52.
- Boye, K. (under udgivelse). Propositions, states-of-affairs and verbal mood. A Danish case study.
- Boye, K. & P. Harder (2007). Complement-taking predicates: Usage and linguistic structure, *Studies in Language* 31/3, 569-606.
- Boye, K. & P. Harder. (2012). A usage-based theory of grammatical status and grammaticalization, *Language* 88/1, 1-44.
- Craig, C.G. (1977). *The structure of Jacalteco*. Austin: University of Texas Press.
- Cristofaro, S. (2003). *Subordination*. Oxford: Oxford University Press.
- Dik, S.C. & K. Hengeveld. (1991). The hierarchical structure of the clause and the typology of perception-verb complements, *Linguistics* 29, 231-259.
- Dixon, R.M.W. (2006). Complement clauses and complementation strategies in typological perspective, i R.M.W. Dixon & A.Y. Aikhenvald (red.) *Complementation*, Oxford: Oxford University Press, 1-48.
- González, H.A. (2005). *A Grammar of Tapiete (Tupi-Guarani)*. Ph.d.-afhandling, Pittsburgh, Pennsylvania: University of Pittsburgh.
- Harder, P. (1996). *Functional semantics*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Hengeveld, K. (1990). The hierarchical structure of utterances, i J. Nuyts, A.M. Bolkestein & C. Vet (red.) *Layers and levels of representation in language theory: A functional view*, Amsterdam: Benjamins, 1-24.
- Kehayov, P. & Boye, K. (red.). (under udgivelse). *Complementizer semantics in European languages*.
- Lees, R.B. (1960). *The grammar of English nominalizations*. Bloomington: Indiana University Research Center in Anthropology, Folklore, and Linguistics.
- Loux, M.J. (1998). *Metaphysics*. London: Routledge.
- Lyons, J. (1977). *Semantics 2*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Noonan, M. (2007). Complementation, i T. Shopen (red.) *Language typology and syntactic description 2*, Cambridge: Cambridge University Press, 52-150.
- Olawsky, K.J. (2006). *A Grammar of Uruarina*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Ryle, G. (1949). *The Concept of Mind*. New York: Barnes & Noble, Inc.
- Sakel, J. (2004). *A Grammar of Mosctén*. Berlin: Mouton de Gruyter.

- Schüle, S. (2000). *Perception verb complements in Akatek, a Mayan language*. Ph.d.-afhandling, Universität Tübingen.
- Stanley, J. (2011). Knowing (how), *Noûs* 45/2, 207-238.
- Stanley, J. & T. Williamson (2001). Knowing how, *The Journal of Philosophy* 98/8, 411-444.
- Stassen, L. (1985). *Comparison and Universal Grammar*. Oxford: Basil Blackwell
- Svenonius, P. (1994). *Dependent nexus: Subordinate predication structures in English and the Scandinavian languages*. Ph.d.-afhandling, Santa Cruz, California: University of California at Santa Cruz.
- van der Auwera, J. (2008). In defense of classical semantic maps, *Theoretical Linguistics* 34, 39-46.
- van der Voort, H. (2004). *A Grammar of Kwaza*. Berlin: Mouton de Gruyter
- Vendler, Z. (1967). *Linguistics in philosophy*. Ithaca: Cornell University Press.

